

175 éve született Knezič Károly tábornok

Évről évre olvashatunk hosszabb-rövidebb megemlékező írásokat az aradi vértanúk meggyilkolásának évfordulóján. Az 1849. október 6-án Aradon kivégzett tizenhárom hős úgy él nemzetünk kollektív emlékezetében, mint „az aradi tizenhárom”, ám – felmérések bizonyítják –, hogy a tizenhárom nevet középiskolásaink, egyetemi hallgatóink alig tudják felsorolni. Mindaddig egyetlen aradi vértanúnk – Kazinczy Lajos ezredes, akit október 25-én végeztek ki, s manapság a 15. aradi vértanúként őrizzük dicső emlékét – életútjáról készült hiteles biográfia¹. Időszerű tehát, hogy a mostaninál többet tudjon közvéleményünk az aradi mártírok életéről, katonai pályájáról, életük kerek évfordulóján ne feledkezzünk meg róluk!

Most a 175 esztendeje született Knezič Károly² honvéd tábornokra emlékezünk, aki a horvátországi Veliki Grdevacban katonacsallád gyermekeként jött a világra 1808-ban. Katonai szolgálatát egy délvidéki határőrezredben kezdte meg, s 1824-ben avatták hadapród hadnaggyá a varasdi ezredben. Nemsokára Egerbe helyezték át az ott állomásozó 34. gyalogezredhez. Katonailag jól képzett, szorgalmas tisztként ismerték, s az 1840-es évek elején már századosi rendfokozatot ért el. Évekig szolgált Galíciában, mint Lichtenstein tábornok, hadosztályparancsnok segéd-tisztje. „Galícia nyomorúságában született meg az én – minden áldozatra kész – önérzetem, hol is a Metternich-politika erkölcs-telenségét, majd meg a nemesség esztelen könyörtelenségét és az

ezáltal elvadult lengyel népnek kegyetlenségét színről színre látva, lelkiismeretem felzúdult, s lelkemben egy jobb kor utáni vágy ébredt fel”³ – nyilatkozta ezekről az évekről.

1846-ban saját kérelmére visszahelyezték Egerbe: az ezred 3. zászlóaljának kapitánya lett. Az 1848-as forradalom kirobbanásának híre e hősi múltú városban érte Knezič kapitányt, aki „a szabadságért küzdő magyar nép szolgálatába állt”⁴. Zászlóaljával együtt a délvidéki ellenforradalmi bandák ellen vezényelték 1848 nyarán. A bácskai harcok után alezredessé léptették elő, s 1849 februárjában, immár dandárparancsnokként, csatlakozott a dicsőséges tavaszi hadjáratot előkészítő főereghez.

¹ Pásztor Emil: A tizenötödik aradi vértanú. Kazinczy Lajos. Dokumentuméletrajz (Kossuth–Zrínyi, Bp., 1979.)

² A tábornok családnevét többféle formában közlik a forrásmunkák. Az Aradi Vértanúk Albuma (1892) c. kötet 57–63. oldalán olvasható életrajzában (szerzője Bóhik Gusztáv, a tábornok segéd-tisztje Knézičnek, ugyanennek a kötetnek 100. oldalán viszont láthatjuk aláírásának másolatát: „Knezič tábornok”. Békés István: Hazádnak rendületlenül. A magyar nép aranykönyve (1955) c. művének 165. oldalán Knézičként szerepel. Helyes írásmóddal közli Az aradi vértanúk (Bp., 1979) c. munka, amikor Knézičnek írja.

³ Bóhik G.: id. életrajza Knezičről.

⁴ Békés I.: im.

⁵ Bóhik G.: im.

⁶ Bóhik G.: im.

Knezič Károly mint dandárparancsnok elsőrangúan bevált. Minden követ megmozgatott, hogy katonáit ellássa ruhával, fegyverrel, élelemmel, állandóan közöttük tartózkodott, ismerte gondjait: „Knezič maga volt a rend s a pontosság. Dandárjában, sőt később hadosztályában is csaknem minden tisztet, s sokat a legénységéből is nevének ismervén, azoknak kényelméről is a lehetőségig gondoskodott, többször mondván: csakis a rongyos s éhes katoná gyáva. Útközben szakadatlanul seregével volt, s bizonyára ő éhezett s szomjazott legtöbbet, nélkülözésben pedig annyira ment, hogy a szabadban táborozván a puszta földre feküdt, s hol az ő háta szolgált segédjének, hol meg ennek háta önéki párnául”¹ – írja segédtsíztje, Bóvik Gusztáv.

Részt vett márciusban a szolnoki csatában: hősi helytállásáért nevezték ki. Jelentős szerepet játszott a tápióbicskei útközetben is, ahol dandárjával elfoglalta a Tápió hídját. A bal szárnyon vitte győzelemre katonáit a váci csatában, jelentős érdemeket szerzett a nagysallói diadal kivívásában is. Április 26-án egyik főszereplője volt a komáromi erőd elfoglalásának. A tavaszi hadjárat sorsdöntő összecsapásaiban mutatott hősiességéért előbb a III. osztályú, majd a II. osztályú katonai érdemjellel tüntették ki, s májusban megkapta a tábornoki kinevezést is.

Amikor Damjanich tábornok Komáromban egy balszerencsés kocsikázás közben lábát törte, Knezičet nevezték ki helyére a III. hadtest élére. Hadtestparancsnokként vett részt Buda ostromában. Az ő katonái törtek utat elsőként a Bécsi-kapu felőli oldalon az ostromlott várba. Buda elfoglalása után a III. hadtestet a Vág folyóhoz irányították. A magyar hadvezetés kapkodva adta ki a parancsokat, ami hozzájárult ahhoz, hogy a Knezič-hadtest elkéssett a Pered–Zsigárd térségében zajló útközetből, amiért Görgey tábornok leváltotta hőseit.

Ezt követően – 1849 júniusától – Knezič tábornok rövid ideig a hadügyminisztériumban teljesített szolgálatot, majd egy hevenyészve megszerzett hadosztály élén Tokajnál foglalt védelmi állást a Tisza vonalának szemmel tartására. Amikor Görgey visszavonuló hadserege a Tiszához ért, Knezič is csatlakozott hozzájuk. Világosig Görgey táborában maradt, s ő is letette a fegyvert.

Az oroszok Sarkadra kísérték Knezičet, a többi fogságba esett magyar főtiszttel együtt. Segédtsíztje többször is könyörgött neki, hogy szökjön meg, hiszen az orosz őrség olyan csekély létszámú volt, hogy ez szinte semmiféle kockázatot nem jelentett volna. „Nem hagyhatom el jó honvédeimet. Mindig hívek voltak, én, vezérük is a halálig hívők leszek hát – mondta, s valahányszor ilyeneket mondott, szemüvege alól eleven szép szeméből mindig nagy könnyecsek estek le hollőfekezte szakállára.”²

Az oroszok által kiszolgáltatót foglyokkal együtt őt is az aradi várbörtönbe zárták, s a hadbírósiági komédia után 1849. október 6-án negyedik áldozatként lépett az akasztófa alá. Választott hazájához – hiszen ő horvát származású volt – hű maradt a sírig.

Ifj. Kálmán Gyula

Hódmezővásárhelyi évfordulók

Akik a Honismereti Évfordulónaptárból kimaradtak

Örömmel vehettük kézbe a Honismeret 1982-es hatodik számának mellékleteként az 1983-as évfordulónaptárt, ami gazdag, sokszínű metszete a megőrzésre méltó magyar múltnak, hasznos segédeszköz tanár, könyvtáros, a honismeret minden munkása számára. Talán nem tűnik lokálpatriotizmusnak vagy szerénytelenségnek (hisz még lexikonjaink is hiányosak), ha most az érdekes listát néhány vásárhelyi évfordulóval próbálom kiegészíteni, olyan személyekre emlékeztetve, akiknek alakja, tevékenysége, a helyi jelentőségén túl, közös hagyománykincsünk részévé vált.

Lássuk tehát (időrendben) a jeles napokat.

Dankó Pista, a halhatatlan szegedi nótaszerző neve mellé kívánkozik azé a vásárhelyi mesterprimásé, aki 120 éve, 1863. február 2-án született: hiszen *Czutor Béla*¹ nevét és játékát maga Dankó foglalta dalba. Pósa Lajos versére írott dala első sora márványba vésvé, emléktáblaként, ott látható az egykori híres promenádon, a hajdani Fekete Sas (ma Béke Szálló) falában: „Vásárhelyi sétatéren Béla cigány muzsikál...” A hétgyermekes muzsikuscsalád fia csak három osztályt járhatott, de 15 éves korában már helyettesíteni tudta beteg apját – aki szintén primás volt – a zenekar élén. Östehetség volt, zenei műveltségét apjától, rokonaitól kapta, de tanult a varázsos kezű, nagy tudású népzeneosztól, Fehér Polditól (Weisz

¹ *Vetró Lajos Endre*: Béla cigány. Hódmezővásárhely, 1909. Vetróról ld. Szinnyei J.: Magyar írók élete és munkái. XIV., 1181. hasáb.